

Прегледни рад

UDK 811.163.41'35: 373.3/4

DOI 10.7251/SVA1714307K

COBISS.RS-ID 6494232

ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ПЕТОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ПРАВОПИСУ

Проф. Данијела Огњеновић Ковач¹

ЈУ ОШ Кнез Иво од Семберије, Бијељина

Апстракт: У овом раду извршена је анализа правописног знања ученика петог разреда основне школе. Акцент је стављен на познавање правописа. С тим у вези, потребно је истражити колико су наставни садржаји из правописа заступљени у програму за пети разред основне школе, које методе и облици се користе у настави правописа, колико су наставници и ученици мотивисани за тумачење и усвајање правописних садржаја и каква су постигнућа ученика у правопису.

Кључне ријечи: *настава правописа, наставни план и програм, постигнућа ученика*

УВОД

Будући да правопис представља једну од најзначајнијих цјелина у настави језика и један од најсигурнијих путоказа у постизању опште писмености и језичке културе, знања и умијећа која су усвојена у школској пракси морају се редовно и на ваљан начин евалуирати. Настава правописа још увијек није теоријски и методички довољно истражена и подигнута на виши ниво, као што је учињено с обрадом умјетничког текста.

У школи, на факултету, или били гдје на радном мјесту, подједнако је важно како ћемо нешто написати, да ли великим или малим словом, састављено или растављено, под знацима навода или не. То је основно о чему се у правопису учи, јер писменост се највише огледа у познавању општих, важећих правила једног језика. Људи који знају како се правилно пише, посједују лијепо и вриједно знање, због кога ће и сами на себе бити поносни. Мада, неки сматрају да је довољно да ученик чита књиге, па да буде писмен, то је само дио истине о писмености и језичкој култури. Другим ријечима, нема добре писмености без доброг познавања граматике и правописа.

¹ Професор разредне наставе и енглеског језика, мастер, е-маил: ruslana1987@gmail.com

„Увек прети опасност да се од правописно писменог појединца, па и целе популације направе неписмени и свака измена може бити раскид са пређашњим стањем, и у ограниченом броју појединости, иако су повремене поправке правописне норме нужне и оправдане“².

У овом истраживању се бавимо наставном темом **правопис**. Покушаћемо сазнати какава су постигнућа ученика у једној школској групи и да то упоредимо са стеченим знањима о правопису ученика петог разреда у другој школској групи. **Циљ истраживања** је да сагледамо, који ученици постижу квалитетније резултате у настави правописа, у централној школи или у подручном одјељењу. Ученици ће бити тестирани на крају првог полугодишта. То су ученици чистог одјељења петог разреда из ОШ *Јован Дучић*, Бијељина и ученици из Подручног одјељења *Јован Дучић* Патковача истог разреда.

Тест има 10 питања која су формулисана од лакшег ка тежем. Уочићемо гдје су пропусти у обради **правописа** и покушаћемо да укажемо на све што треба исправити у другом полугодишту. У овоме раду биће образложен сваки учеников урађен и неурађен задатак.

Резултати истраживања спроведеног међу ученицима петог разреда, и то за Српски језик ће показати које садржаје везане за правопис ученици познају добро, а који им нису јасни. На основу тога ћемо закључити којим садржајима у настави треба посветити посебну пажњу, како би их приближили ученицима на методички најприкладнији начин. Не треба дозволити да савремени начин комуницирања однесе у заборав оно што су учени људи годинама и деценијама стварали ради свих нас, наш језик и наш правопис.

1. САДРЖАЈИ ПРАВОПИСА У НАСТАВНОМ ПЛАНУ И ПРОГРАМУ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

Наставни план и програм, као документ којим се регулише наставни процес у основној школи, за пети разред седмично одређује фонд од пет часова Српског језика, (или 180 часова годишње). Ученици сваки дан имају по један час Српског језика.

Циљеви:

- савладавање изражајног читања и казивања;
- проширивање знања о простој реченици и њеним дијеловима;
- усвајање основних појмова о промјенљивим ријечима;
- стварање навика за концизно и јасно усмено и писмено изражавање;
- савладавање основне методологије израде писменог састава;
- поступно и самостално тумачење књижевног текста (ток, радња, ликови, порука);
- усвајање књижевних појмова према захтјевима програма.

² Брборић, В. 2011

Наставна подручја која Програм прописује у настави Српског језика у петом разреду су слjedeћа:

1. *Језик* (граматика, ортоeпија и правопис) 55 часова;
2. *Књижевност* 60 часова;
3. *Читање* 10 часова;
4. *Лектура* 12 часова;
5. *Филм* 5 часа и
6. *Култура изражавања* (усмено и писмено) 38 часова

Уочавамо да је највише часова предвиђено за књижевност (60), а потом за језик (55) и културу изражавања (38). За наставу правописа планирано је тринаест (13) часова годишње у петом разреду. Међутим, питање је у којој мјери је настава постављена цјеловито, да ли се правопису посвећује одговарајућа пажња само на часовима који су намијењени за то, или се правопису у свакој погодној наставној и животној ситуацији посвећује довољно пажње.

Наставне јединице из правописа за пети разред су:

- Писање глагола у прошлом и будућем времену;
- Писање и изговор гласа **ј**;
- Писање скраћеница;
- Писање присвојних придјева на: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин;
- Писање управног говора;
- Писање имена улица и тргова, установа и празника;
- Писање ријечце **не** уз глаголе, именице и придјеве;
- Провјеравање правописа (по једна вјежба свака три мјесеца и исправак).

Да би се остварио и у потпуности реализовао Наставни план и програм, наставници и ученици треба да користе обавезну литературу коју прописује Министарство просвјете и културе Републике Српске за сваку школску годину.

Циљ васпитно – образовног рада у настави Српског језика је да омогући ученицима да схвате значај свог матерњег језика, те да се правилно изражавају. Потребно је вршити корелацију између наставних подручја, а самим тим и између наставних јединица. Увидом у Наставни план и програм може се закључити да правопису припада истакнуто мјесто и да је заступљен систематично и јасно.

У исходима учења је наглашено да ће ученик бити способан да:

- правилно употреби сугласник **ј** (који, моји);
- разликује писање ријечи с наставцима: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин;
- правилно пише имена улица, тргова, установа и празника;
- примијени стечено знање из праксе говора и писања.

Очекивани исходи часа представљају индикаторе којима се руководимо у процјенама о напредовању ученика. Наставник, у свакој припреми за час треба да наведе очекиване исходе. Ако ученици остваре очекивани исход, тада је успјех обостран.

2. ПРАВОПИС У УЏБЕНИКУ

У петом разреду из Српског језика се користе три обавезна уџбеника. Обавезни уџбеници за школску 2013/2014. годину су:

1. Савић, Б., Милатовић, В., Ђаковић, П. (2013), *Читанка за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево
2. Ковачевић, М. и Тешановић, Д. (2013), *Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево
3. Савић, Б., Ђаковић, П., Милатовић, В. (2013), *Наставни лист из српског језика за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево

Уџбеници, ученицима, највише помажу на часовима утврђивања и вјежбања. Битно је правити корелацију између уџбеника.

2.1. Читанка за пети разред

Читанка није антологија одабраних текстова, а још мање прости збир информација. У свом садржају *Читанка за пети разред основне школе* доноси један број текстова који нису предвиђени програмом. У читанци прво мјесто заузимају књижевно-умјетнички текстови различитих жанрова, које ученици доживљавају на различите начине.

Читанка садржи методичко–дидактичку интерпретацију обавезног текста, упутства и задатке, сугестије и напомене, што треба прихватити као једну од безброј могућности у анализи текста. Најчешће су захтјеви постављени на два нивоа, као обавезни за све и као допунски за оне који би хтјели више да сазнају.

У *Читанци за пети разред основне школе* није наведено да су поједини писци умрли, тако да ученици читајући биографије писаца из уџбеника, немају представу да ти писци нису међу живима. То је велики пропуст који мора надокнадити учитељ приликом обраде дјела и биографије писца. Такође, не постоји слика ниједног писца, што је велики недостатак. Многи писци који се обрађују су познати и ученици би требали да знају како изгледају и да их распознају.

2.2. Српски језик и култура изражавања

Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе је намијењен учењу обавезног садржаја из језика и културе изражавања. У њему су обрађене све наставне јединице из граматике и правописа за пети разред.

Наставне јединице *Писање глагола у прошлом и будућем времену* и *Писање присвојних придјева на: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин* нису обрађене у оквиру правописа него у оквиру глагола и придјева, док наставна јединица *Писање и изговор гласа ј* предвиђена наставним планом и програмом, није обрађена у уџбенику и приручнику, тј. аутори је нису обрадили.

Самим тим сматрам да има недостатака у уџбенику због необрађених наведених наставних јединица. Остале наставне јединице предвиђене наставним планом и програмом, обрађене су у уџбенику и прилагодљиве узрасту. Такође су наведени примјери и правила што ће ученицима бити олакшано приликом усвајања градива.

Наставна јединица *Писање глагола у прошлом и будућем времену* из наставног плана и програма није конкретно дата у уџбенику и приручнику, него је ученици уче под насловом *Исказивање прошлости, садашњости и будућности*. У оквиру тога дате су им реченице и исткнуте ријечи које су исказане у прошлом, садашњем и будућем времену, гдје их ученици уочавају и заједнички рјешавају.

Садашње су све радње које се догађају када се о њима говори. Прошле су све оне радње које су се догодиле прије него што смо о њима говорили. А будуће су све оне радње које ће се догодити послје времена у коме смо о њима говорили. Неки примјери из уџбеника: (*Јуче сам учио српски језик. Данас обнављам градиво. Сутра ћу одговорати градиво из српског језика.*)

Наставна јединица *Писање и изговор гласа ј* из наставног плана и програма, није дата у уџбеницима и приручницима. Ову наставну јединицу ученици су обрадили у четвртном разреду.

Ријечи које се често понављају обично се скраћују да би се уштедјело вријеме и простор. Тако настају **скраћенице**. Неки примјери из уџбеника: (*тј. = то јест, бр. = број, разр. = разред, и др. = и друго, нпр. = на примјер, шк. год. = школска година*). Све ове скраћенице обиљежене су тачком. Међутим, постоји група скраћеница којима се обиљежавају мјерне јединице и иза којих се не пише тачка. На примјер: (*т=метар, л=литар, ст=центиметар, kg=килограм, dkg=декаграм ...*).

Придјеви који су од властитих именица изведени наставцима **-ов, -ев** и **-ин** пишу се великим почетним словом (*Јованов, Драганов, Милошев, Урошев, Данкин, Тањин ...*) Придјеви који су настали од властитих именица наставцима **-ски, -шки** и **-чки** пишу се малим почетним словом. На примјер: (*бањалучки, сарајевски, јажорински, шабачки, рашки, чешки*)

Туђе ријечи које су написане тачно онако како их је неко изговорио називамо **управни говор**. Постоје три начина писања управног говора:

Први начин: *ПИШЧЕВЕ РИЈЕЧИ: „УПРАВНИ ГОВОР”*.

Други начин: *„УПРАВНИ ГОВОР”, ПИШЧЕВЕ РИЈЕЧИ*.

Трећи начин: *„ДИО УПРАВНОГ ГОВОРА”, ПИШЧЕВЕ РИЈЕЧИ, „НАСТАВАК УПРАВНОГ ГОВОРА”*.

Управни говор обиљежавамо наводницима („ ”). На почетку управног говора стављају се отворени, а на крају управног говора затворени наводници. На примјер:

Први начин: *Јован је рекао: „Сутра нећу доћи у школу”*.

Други начин: *„Сутра нећу”, рекао је Јован, „доћи у школу”*.

Трећи начин: *„Сутра нећу доћи у школу”, рекао је Јован*.

У **називима улица и тргова** прва ријеч се пише великим почетним словом, а од осталих ријечи само властите именице у вишечланом имену улице или трга. Ако ријеч улица или трг долазе на почетку назива, пишу се великим словом, а ако долазе на крају назива, онда се пишу малим словом. На примјер: (*Улица српских владара, Улица бана Лазаревића, Његошева улица, Трг слободе, Трг жртава фашизма ...*).

У **називима установа** тј. предузећа, школа, факултета, општина, прва ријеч се пише великим почетним словом. Ако у саставу назива установе има и нека властита именица и она се пише великим почетним словом. На примјер: (*Грађевинско предузеће „Рад”, Основна школа „Кнез Иво од Семберије”, Филозофски факултет у Бања Луци, Општина Требиње ...*).

У **називима празника** прва ријеч се пише великим почетним словом. На примјер: (*Нова година, Осми март, Први мај ...*)

Наставним планом и програмом није предвиђена наставна јединица **Писање назива књига, листова и часописа**, али се налази у уџбенику *Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе* на 46 страни.

Ако је у имену књиге, часописа и новина само једна ријеч, та ријеч се пише великим почетним словом. На примјер: (*„Дјетињство”, „Знакови”, „Политика”...*).

Ако је назив књиге, часописа или новина састављен од више ријечи, онда се само прва ријеч пише великим почетним словом, а од осталих ријечи само властите именице у саставу имена књиге, часописа или новина. На примјер: (*„Женидба цара Душана”, „Зборник за српски језик и књижевност”, „Вечерње новости” ...*).

У уџбенику *Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе* су изостављени наводници, код писања назива књига, листова и часописа, што представља велики проблем и ствара конфузију и недоумице код ученика.

Ријечца „не” се пише одвојено од глагола уз који стоји. Неки примјери из уџбеника: (*Моја сестра не воли каубојске филмове.*

Аутобус не долази сваки дан на вријеме. Улична свјетла никада се ноћи не гасе.)

Спојено с ријечцом „не” пишу се именице. На примјер: *(незналица, непријатељ, недођија, недејство ...)*

Ријечца „не” уз придјеве се пише одвојено. Неки примјери из уџбеника: *(Јело је било неукусно. Пред вратима су стојале неочишћене ципеле. У подруму је било још неокруженог кукуруза.)*

У уџбенику није наведен ни један примјер писања ријечце „не” уз именице, што такође представља велики недостатак.

2.3. Наставни лист из српског језика

Наставни листови су намијењени ученицима да, рјешавајући их самостално, утврде, прошире, понове и провјере своје знање стечено на часовима обраде новог градива из српског језика, културе изражавања и књижевности.

У наставним листовима су задаци различитог обима и тежине. Неке задатке ученици лако ријеше, а неке је теже ријешити (све зависи од ученичког знања и његове самосталности). Учитељи углавном ученицима задају задаћу из наставних листова.

У уџбенику *Наставни листови из српског језика за пети разред основне школе* у лекцији *Управни и неуправни говор* на страни 17. и 18, ученицима су дата питања различитог типа, гдје примјењују усвојена знања.

У оквиру лекције *Писање властитих именица*, ученицима дата су питања везана за писање имена лица, градова у вишечланим именима, вишечлана имена планина, поља, језера, мора, затим имена књига, листова и часописа, имена установа и празника.

Писање присвојних и сложених придјева и ријечце „не” уз придјеве је дата у наставним листовима на странама 49 и 50, гдје је ученицима задато шест питања.

Писање скраћеница у уџбенику *Наставни листови за српски језик у петом разреду основне школе* се налази на 83. страни, гдје ученици имају да ураде шест питања, гдје требају примјенити правила писања скраћеница.

Наставним планом и програмом није дата лекција *Правила ијекавског изговора*, али је дата у уџбенику *Наставни листови за српски језик у петом разреду основне школе* на страни 84. и 85. Дато им је десет питања различитог типа, гдје ће примјенити правила ијекавског изговора која су усвојили у претходном разреду.

На крају наставних листова се може наћи наставна јединица *Провјерите своје знање*. У оквиру ове наставне јединице, на страни 101, налази се неколико питања која обухватају правопис.

Сматрамо да би уџбеник *Наставни листови из српског језика за пети разред основне школе* могао бити још опширнији тј. да посебно садржи вјежбе које се раде у школи, а посебно код куће.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Предмет истраживања

Учење језика је врло важно зато што добро познавање језика омогућује учење других предмета, али и упознавање појава и ствари око себе. Методе и наставни садржаји представљају важне елементе од којих се креће у учењу српског језика.

У стварању наставног плана и програма води се рачуна о свим начелима наставе српског језика која су такође уткана у наставни план и програм у свим разредима основне школе. Како ученици савладају и користе садржаје правописа, разумију ли њихову практичну примјену, потребно је провјерити тестовима и задацима.

Често се може примјетити како дјеца не савладају све садржаје брзином која се пред њих поставља и како не владају садржајима довољно добро како се од њих у одређеном узрасту тражи. Како од другог разреда креће учење правописа, важно је учити темељно и добро од самог почетка како би надоградња била лакша и успјешнија.

Предмет истраживања у овом раду би био увид у уџбеничку и методичку литературу о правопису и правописним вјежбама, затим провјера ученичког знања из правописа српског језика и стварање предуслова за ваљану наставу правописа и унапређење правописног знања ученика.

3.2. Циљ истраживања

Ученици у млађем школском узрасту требају овладати садржајима правописа који се односе на познавање писања имена, презимена и надимака људи, писању великог почетног слова на почетку реченице, писању великог почетног слова у именима насељених мјеста, улица, планина, ријека, брда, празника, наслова књига и часописа, затим писању знакова интерпункције. Чињеница је да ученици теоретски овладају тим садржајима (науче правила писања), али их практично не знају у потпуности и у свакој ситуацији примјенити. У складу са тим формулисани су циљеви истраживања:

- Истражити познавање писања скраћеница;
- Истражити познавање писања великог почетног слова у писању имена људи, градова, ријека, планина, назива књига и новина, празника и уставова, улица и тргова;

- Истражити познавање писања ријечце „не“ и „ли“ уз глаголе;
- Истражити познавање писања присвојних придјева.
- Истражити познавање писања интерпукцијских знакова на крају реченице: упитника, узвичника и тачке.

Такође циљ истраживања био би и потешкоће које се јављају код ученика при усвајању правописних правила.

3.3. Хипотеза

Претпоставља се да добро припремљене првописне вјежбе, које се реализују у петом разреду основне школе, најбољи су начин да се правописна правила науче, провјере и уочени недостаци уклоне. У складу са циљевима поставља се хипотеза да већина ученика, иако познаје теоретска правописна правила о писању великог слова у именима људи, градова, ријека, планина, назива књига и новина, празника и уставова, улица и тргова, затим писање скраћеница, као и писање присвојних придјева, писање ријечце не и ли уз глаголе и знакова интерпукције, у практичној примјени (конкретни задаци) не примјењују стечена правописна знања.

3.4. Метода истраживања

3.4.1. Статистички узорак

Узорак испитаника чине ученици два одјељења петих разреда. Укупно је тестирано 45 ученика. Истраживање је обављено у ЈУ ОШ „Јован Дучић“ у Бијељини и у ПО „Јован Дучић“ Патковача.

3.4.2. Инструменти истраживања

У истраживању је кориштен један инструмент, а то је тест знања ученика. Тест се састојао од 10 питања и састављен је тако да сваки просјечан ученик петог разреда може ријешити у току једног школског часа. Задаци су били различитог типа: да се пронађу погрешно написане ријечи, заокружи правилно написана имена празника и установа и слово испред тачно написане реченице, затим преписати текст водећи рачуна о великом слову и знацима интерпукције, писање скраћеница и присвојних придјева.

3.5. Резултати истраживања

Од 17 ученика у ОШ „Јован Дучић“ из Бијељине и 28 ученика у ПО „Јован Дучић“ Патковача, ниједан ученик није тачно одговорио на сва питања која су задата у тесту.

Према овом истраживању у коме су учествовали ученици петог разреда, може се уочити неједнак ниво усвојености знања из правописа. Већина ученика је показала потешкоће при писању

скраћеница, ријечце „не” и „ли” уз глаголе, затим писања имена књига и новина, као и писања присвојних придјева. Најбоље знање, ученици су показали при писању властитих имена, имена ријека, градова, планина, као и писања знакова на крају реченице. Писање ријечи у којима се налазе гласови „ц”, „ћ”, „ч”, „ћ”, ученицима представља велики проблем. Поред овога, такође велики проблем ученицима представља и писање гласа „ј”. Знање ученика које су показали на тесту, приказаћу помоћу табеле (табела 1).

БРОЈ УЧЕНИКА КОЈИ ЈЕ ТАЧНО ОДГОВОРИО НА ПИТАЊА										
ШКОЛА	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
„Јован Дучић” Бијељина	0	7	4	10	10	2	4	1	1	9
	0 %	41,1 %	23,5 %	58,8 %	58,8 %	11,7 %	23,5 %	5,8 %	5,8 %	52,9 %
	4	17	4	24	27	6	13	1	14	19
„Јован Дучић” Бијељина	14, 2%	60,7 %	14,2 %	85,7 %	96,4 %	21,4 %	46,4 %	3,5 %	50 %	67,8 %
	4	24	8	34	37	8	17	2	15	28
Укупно	14, 2%	50,9 %	18,8 %	72,2 %	77,6 %	16,5 %	34,9 %	4,6 %	27,9 %	60,3 %

Табела 1. Приказ броја ученика који је тачно одговорио на питања

На прво питање које се односило на проналажење неправилно написаних ријечи и писање у правилан облик, видимо да је само 14,2% ученика одговорило на ово питање, и то ученици из Подручног одјељења „Јован Дучић” Патковача. Ученици су знали да пронађу неправилно написане ријечи и напишу правилно слједеће ријечи (*леђа, кућа, чарape, хладовина, посао*). Остали су највише гријешили на овим примјерима (*хвала, замахнути, не могу*).

Друго питање, које обухвата писање пуним ријечима скраћенице, ученици Подручног одјељења „Јован Дучић” Патковача су показали веће знање од ученика централне школе „Јован Дучић” са освојених 60,7%. Ученици су знали да написати ријечима скраћенице (*итд. - и тако даље, осн. шк. – основна школа*), али неки ученици су правили грешке у скраћеницама (*ул. – улица, нпр. – на примјер*). За слједеће скраћенице, поједини ученици су писали да значе (*ул. - улога, ултра, нпр. - неправилно, направљене папирне руже, направити, напријед*).

Осам ученика односно 18,8% од укупног броја ученика је знало да заокружи ријечи које су неправилно написане (*радијо, маица, кои, пиетао, лежо, милијон*). Ученици из Подручног одјељења и из

централне школе су дали исти број тачних одговора на ово треће питање, тј. била су само четири тачна одговора. Ученици су знали да пронађу и заокруже неправилно написане ријечи (*радијо, маица, кои*), али нису знали да пронађу неправилно написане сљедеће ријечи (*пиеао, лежо, милијон*).

Тридесет и четири ученика од укупног броја ученика, односно 72,2% је знало да заокружи правилно написана имена празника и установа (*Основна школа „Иво Андрић”, Дјечији вртић „Невен”, Први мај, Нова година*). Ученици су знали да заокруже правилно написане установе, али неки ученици нису знали да заокруже правилно написана имена празника.

Тако 77,6% односно тридесет и седам ученика је знало да пронађе тачно написану реченицу и заокружи слово испред те реченице (*Ана живи у Мајевичкој улици.*). Такође и овдје видимо да су ученици из Подручног одјељења показали завидан ниво знања у односу на ученике петог разреда из централне школе. Већина ученика је знала да заокружи слово испред тачно написане реченице, а неки ученици су поред ове реченице, заокружили још једну реченицу.

Осам ученика је знало да правилно напише реченице, тј. 16,5% од укупног броја ученика (*Ја се никад не свађам. Не знам хоћу ли стићи. Да ли волиш или не волиш школу?*). Остали ученици, који нису тачно урадили ово питање су знали да ураде само прву реченицу, али већина њих пише ријечцу „не“ и „ли” састављено уз глагол.

Седamnaест ученика је знало да напише правилно реченицу латиничним писмом, тј. 34,9%. И у седмом питању су ученици из ПО Патковача показали боље знање у односу на централну школу са 13 тачних одговора, односно 46,4%. Само четири ученика из централне школе „Јован Дучић” Бијељина је урадило ово питање (*Djeda Mraz će podijeliti paketiće na Trgu oslobođenja.*) Ученици су знали латинично писмо и да правилно напишу име (*Djeda Mraz*). Остали ученици су највише гријешили при писању трга (*Trg oslobođenja*), гдје је већина ученика другу ријеч писала великим словом.

Од 45 ученика, на осмо питање, гдје се тражи да се исправи текст и правилно напише, одговорило је само 2 ученика, тј. 4,6%. По један ученик из оба одјељења је знао да уради ово питање (*Мој отац воли да чита књиге и новине. Сваки дан чита: „Глас Српске”, „Вечерње новости” и „Блиц”. Најдраже књиге су му: „Госпођа министарка” коју је написао Бранислав Нушић и „На Дрини ћуприја” коју је написао Иво Андрић.*). Сви ученици су знали да пишу велико слово гдје треба. Ученици су углавном заборављали да ставе знаке навода на називе новина и књига, док су други стављали знаке навода на имена писаца, који су непотребни и сувишни.

На девето питање, које се односило да се у реченицама правилно напишу присвојни придјевни, који ће се направити од наведених

именица, видимо да је 15 ученика од укупног броја испитаника, тј. 27,9% тачно одговорило на ово питање. Од тога је 14 ученика из ПО Патковача, односно 50% тачно одговорило на ово питање. Ученици су знали да ураде прву реченицу (*На часу смо читали једну **Ђопићеву** причу и **Радичевићеву** пјесму.*). Остали ученици су гријешили у другој и трећој реченици тј. (*Највише ми се свидјела **Тањина** пјесма и **Александрова** прича. На пијаци је баба купила **херцеговачки** кајмак и **ужички** сир.*).

Ученици су показали добро знање у преписивању текста које је требало правилно написати, тако да је на ово питање тачно одговорило 28 ученика или 60,3%. Писање властитих имена, имена градова, планина, ријека су добро усвојили. Такође, ученици су знали да се почетак реченица пишу великим почетним словом. (*Соња Маринковић станује у Требињу, а Тања Симић у Невесињу. Упознале су се на Јахорини. Ту су боравили и ученици из Брчког. Кроз Брчко протиче ријека Сава. Договорили су се да се нађу у Немањиној улици.*) Најчешћу грешку ученици су правили при писању улице.

Видимо да су ученици петог разреда ПО Патковача постигли боље знање (46,0%) у поређењу са ученицима из централне школе „Јован Дучић” из Бијељине (28,2%). Ученици из централне школе „Јован Дучић” из Бијељине нису довољно усвојили потребна знања везана за правопис, која су предвиђена за пети разред. Потребно је ученицима додатно објаснити поједине наставне јединице из правописа. Њима није тешко да науче и упамте правило да се ријечце „не” и „ли” пишу одвојено од глагола, али пошто их чују и изговарају заједно са глаголским облицима, без паузирања, то им је потребно више времена и дужа пракса за навикавање на опрезност између изговора и писања.

Учитељи би требали да дају ученицима додатне примјере и задатке у свим наставним подручјима из Српског језика и да праве корелацију између свих наставних подручја. Оваквим начином рада, знање ученика ће бити ваљано и трајно. Такође, учитељи би требали на часовима утврђивања, систематизације, провјере и оцјењивања, уоче грешке које њихови ученици праве, а потом да их отклоне или сведу на минимум.

ЗАКЉУЧАК

Највеће тешкоће у савлађивању правописа изазивају разлике између изговора и писања. Уобичајено правило фонетског писања „Пиши као што говориш, а читај као што је написано”, како је говорио Вук Стефановић Караџић, важи за нашу језичку праксу само у глобалу, јер су одступања од њега врло честа, а самим тим и посебно значајна за удовољавање правописној норми. Разлике су свакако велике, честе и битне, што значи да једно говоримо, а друго пишемо. Једино је ваљано упуство: *Пиши правилно!*

Знање ученика након спроведеног тестирања показало је да ученици углавном уче дефиниције које су дате у њиховим уџбеницима и да не знају довољно да примјене стечено знање. Правопис је широк појам у наставном садржају који омогућава примјену различитих облика рада, наставних средстава и помагала. Потребно је да у уџбеницима постоји више примјера и задатака код обраде, утврђивања и вјежбања из правописа. Ученици ће најбоље усвојити знање из дате наставне јединице, ако буду пажљиви на часу када учитељ предаје и ако садржај те јединице неколико пута провјежбају. Вјежба пружа могућност да се градиво обнавља, утврђује и проширује, те да тек започето умјење почне да прелази у трајну навику. Прије рјешавања задатака и одговора на различита питања, ученик треба да пажљиво прочита и размисли шта се од њега тражи, па тек онда да ради задатке. У раду ученик мора да пише уредно, тачно и јасно и да увијек примјењује правописна правила, не само на часовима Српског језика, већ и у свакодневном животу.

Неопходно је одређене наставне садржаје приближити ученицима, те учинити их разумљивијим и занимљивијим. Одговорност за неуспјех ученика у савлађивању одређене наставне јединице, наставник првенствено треба да пронађе у своме раду, па тек онда у раду својих ученика.

Наставни план и програм из српског језика за пети разред основне школе састоји се од Језика, Књижевности, Читања, Филма, Лектире и Културе изражавања. Уџбеници прате Наставни план и програм. У наставном плану су дати очекивани исходи који на неки начин представљају смјернице за наставнике о томе какви требају бити резултати учења. Од учитеља се очекује да примјењују смјернице у своме раду, како би успјешно обрадили поједине наставне јединице. Сматрамо да би уз очекиване исходе учења, требало да стоје начини њиховог мјерења, тј. начин провјере квалитета стечених знања и компетенција. Такође, сматрамо да и уџбеници које користе ученици имају добро објашњење наставне јединице са много одговарајућих примјера, али има недовољан број задатака за вјежбу. Према томе, тих задатака требало би бити више у уџбенику.

Ученици се могу мотивисати за усвајање правописне норме примјеном погодних илустрација које на сликовит начин показују језичке појаве. Илустрације могу бити у уџбенику, на плакату или на табели. Најбоље их је користити за увјежбавање, примјену или обнављање правописног градива.

У настави треба поштовати дидактички принцип свјесне активности ученика. Ученик може да учи активно ако прошета градом и забиљежи грешке у натписима на продавницама, робним кућама, предузећима, називима улица, итд. На часу правописа, ученици могу да изложе своја запажања и упореде искуства, класификују и дефинишу правописна рјешења.

На основу изнијете анализе процентуалног рачуна, посматрано у цјелокупном узорку, може се констатовати да је тест тачно урадило 37,1 % ученика, док је 62,9 % ученика погријешило. Потребна је константа провјера, јер су ученици показали лоше знање на тесту из правописа. Са ученицима треба више радити и вјежбати да би постизали боље резултате.

Ученици ће бити мотивисани када осјете радост од постигнутог успјеха. Зато учитељ треба да истиче добре резултате. О начину рада ученика, учитељ треба највише да води рачуна. То је велики проблем, који учитељ као добар методичар, може ријешити, али постепено. Битно је да од самог почетка својим ученицима указује на правилан начин учења, а они ће то постепено усвојити, што ће омогућити да добро савладају градиво из правописа.

FIFTH GRADE STUDENTS' ACHIEVEMENTS IN ELEMENTARY SCHOOL ON ORTHOGRAPHY

Professor Danijela Ognjenović Kovač

Abstract: In this work was conducted analysis of fifth - grade students knowledge from orthography. The accent was put out on knowing orthography. In addition to that, it's necessary to enquire how much are course contents from orthography present in fifth grade curriculum, which methods and types of work are used in teaching orthography and how much teachers and students are motivated for interpretation and assimilation of orthographic content and what are students' achievements in orthography.

Key words: *teaching orthography, curriculum, textbooks, students' achievements*

ЛИТЕРАТУРА

1. Брборић, В. (2011), *Правопис и школа*, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд
2. Дешић, М. (2010), *Правопис српског језика, приручник за школе*, Нијанса, Земун
3. Јерковић, Ј. и Вујовић, Д. (2007), *Школски правопис српскога језика*, Либер, Нови Сад
4. Ковачевић, М. и Тешановић, Д. (2013), *Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево
5. Лекић, Ђ. (1993), *Методика разредне наставе, друго издање*, Нова просвета, Београд
6. Министарство просвјете и културе Републике Српске (2010), *Наставни план и програм за Основну школу*, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Бања Лука
7. Николић, М., (1999), *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
8. Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурница, М. (2006), *Правопис српскога језика*, Матица српска –Нови Сад, Завод за уџбенике-Београд

9. Савић, Б., Ђаковић, П., Милатовић, В. (2013), *Наставни лист из српског језика за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево
10. Савић, Б., Милатовић, В., Ђаковић, П. (2013), *Читанка за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево
11. Симић, Р. (1995), *Правопис српскога језика између пада и успона*, Унирекс, Никшић